

Ñañepyrü haçua

Mba'ërepa ñamba'apova'erâ umi mba'e vaieta ojejapóva mitakuña'i ha mitäkuña rehe mbo'ehao rupi.

Jaikuua porâko mitakuña'i ha mitäkuña hi'areveha mbo'ehaópe, upe aja ha'ekuéra oñepyrü, ojoheka oñomoirü haçua oñondive, oñemoarandu, oñé'ê ha omombe'u haçua ojupe oñandu ha ojehúva ichupekuéra, oporohayhu, oñorairö'imi oñondive avei.

Péicha avei, upépe ha'ekuéra oñanduva'erâ
oñefiangarekoha hesekuéra ha ikatuhu oñé'ê opa mba'e rehe ojejoko'yre ichupekuéra. Upévare, ko'ápe oñéne'ëva'erâ opaichagua mba'e vai ojehu téra ikatúva ojehu ichupekuéra ha nomombe' uintehína. Ndaha'érirö mbo'ehaópe, moöta katu piko upéicha ramo.

Ja'érö umi mba'e vaita ojejapóva téra oikóva
mitakuña'i ha mitäkuña rehe, ñañe'ëhína umi mba'e ojejapóva hesekuéra ikatúva ombyai hete kuñáicha téra omyangeköi iñé'ë, iñaputü reñöi ha heta mba'eve ohasáva iñakä rupi.

Ko tembiapo omombe'úva mba'ëichapa
oñemba'apova'erâ "Ana", ojehaukase mba'ëichapa kuñakuéra ohasa vai noñembojái rupi tekovekuéra apytépe kuñahaguérrente. Ko mba'e ojehero avei "violencia de género". Oñeñeha ñañe'ëva'erâ oñemba'apova'erâ ojajapo kuri corto audiovisual hérava "Ana" ha ko tembiapo ojehaukátava mba'ëichapa oñemba'apova'erâ upéva.

Mba'ërepa ñañe'ëtaramo ko'ä mba'e vaita rehe
ñambojerete ja'ëva ha ndaikatúi ñañomongeta porante.

Hasy nunganiko ñañe'ë ko'äichagua mba'e rehe. Ha eteku oikonteva erävoi umiva jaecháre oikomemeha opa henda rupi, ha katu, oiko sapy'áramo ñande rehe, nañamombe'uséi avavetépe jagueroñigui. Nañañe'ëséi vointeko ñande rekoveré, ñande rogyaukuérare, jahayhúvare, jagueroñyhyjévare téra ojehúva ñande rete rehe, ha upéichavérö, tekotevë ñañe'ë sexo rehe ha umi mba'e ndajaiptáiva oiko ñande rehe.

Mba'ërepa ko tembiapo jaipuruta

Ko tembiapo ñande resape'asehína mba'ëichapa ñamba'apota debate rupive ñañomongetáta umi mba'e vaita oikóva kuña rehe. Upeva'erâ ojeipuru porandukuéra ha oñemba'apota atype temimbo'ekuéra, mbo'ehára, motenondehára, umi Cooperadora escolar-kuéra, sy ha túvakuéra ndive ha ambue aty ikatua'eräichagua oñemba'apo avei.

Ndahasýiko jaipuru ko tembiapo, natekotevë ñandekatupyryeterei upeva'erâ. Rasante ñaikotevë ñamba'apose.

Ko tembiapo oñemohenda mbohapy hendáicha:

Peteihápe: oje'e mba'ëichapa ikatu oñemotenonde umi aty guasu ombo'apótava ko tembiapo.

Moköihápe: ojehaukase mba'ëichapa oñemba'apota debate aja.

Mbohaphápe: ojehaukase mba'ëichapa oñemba'apota debate aja.

Ñañe'ëramo añaite umi mba'e rehe, ñambovytu ha ñamombe'u ramo ojehúva ñandéve, ikatútama jaheka oñondive tape ombovevítava ñanemyangeköiva. Jaguerokiriramo katu, araka'eve ndopamo'äi ko mba'e, iivaivéta uvei, oñeñemboharaikueréita ñande rete rehe ha ñañeñandu vaivéta jahávo, ndaikatúi jaikuaa mba'ëpa jaipota afñete ñane mba'ëra téra jajaposéva, ñaimo'ä voi ndaiporamo'äiha ñande rekove tenonde. Ha katu upéva ndaha'ëhína upéicha, oñondive ikatu ñamoambue umi mba'e ha ñamoporáve ñande rekove.

Ñambosako'i ñane rembiapo

Opáichagua atype ikatu oiko opa mba'e iporá téra iváva. Úmi tekovekuéra omoambuekuua upéva oñeñanduháicha hikuái. ouháicha omba'apo haçua, ikatu nomba'aposei ha óunte hikuái ha mba'ëichapa oñeñandu oñemba'apo aja téra katu mba'ëpa oha'arö kuri oiko oñemba'apopá rire. Ñamba'apo aja oimeraë mba'ë ikatu oikohina, upévare jaikuua poráva'erâ mba'ëpa ikatu jajapo ñasé haçua tenonde. Upeva'erâ tekotevë ñamoguata ñane rembiapo kóicha:

Jahecha raëva'erâ "Ana" (cortometraje)
Ñamoñé'ë ha ñaikümbypyorá mbo'epy ojeguerüva ko'ápe

Jajapo ñande raëve umi tembiapo.
Jahechakuava'erâ mboy aravópa ñaikoté ha ñanderupytytapa upéva ñamba'apo porámbaite haçua hë'iháicha ñandéve ko aranduka.

Ñane mandu'ava'erâ "Ana" hi'areha 10'32"

Jahechakuava'erâ toiporámba ñaikotevëtava guive ñamba'apo poráhaçua. Ñamba'apotahápe, ojeiképa ha ojeguapy poráva'erâ, oñeñeha'ëva'erâ mba'eve omyangeköi umi mba'apótava upépe. Aníke oiko tesarai, ojehecharaëva'erâ "Ana" ambue ohecha mboyve, ikatu haçuáicha jaikuua oñehendu ha ojehachaporáha.

Ñañomongetákena umi mba'e vaieta ojejapóva mitakuña'i ha mitäkuña rehe

Mba'ëichapa ikatu oñemba'apo debate rupive

Mba'egui cortometraje "Ana" oñe'ë

Ana ningo temimbo'e Educación Mediapegua, ha'éicha ikatuhína oí opaichagua mitakuña mbo'ehaópe ohóva, heta iñangiru ha ojegustakatúva avei. Oiko porähági ivaipaita sapy'a hendifive, oñepyrü oñemoo heta mba'e vaire oñandúva ojejapoha hese, vaicha chupe guarä opapa voi mba'e porä ha ndoikuuaí mba'éichapa ikatúva'erä osë umi mba'e ojejapóva hese. Upéchaverô, ha'é ndokirirü ojehúva chupe, omombe'u Mariápe, iñangiru ha Juan, ijugustaha ohayhuva ichupe; vaicha iporäta ohóvo ichupe.

Ana rupive ikatu jajepy'amongeta ojejapóva jepi mitakuñakuéra rehe mboriáhu pa'üme oikóva ha ndoñemomarandúigui hekópe porä ichupekuéra hekóha ha mbo'ehaó rupi avei, ha upékuévo jahechakuaa mba'e rupípa oiko ko'ä mba'e ha mba'éichapa omoambuekuaa mitakuña rekove...

Ikatu ñamba'apo péicha

Ñamoambue cortometraje "Ana" paha.

Ñepyrü - Pateihápe

Cortometraje ha atykuéra (10 aravo'i jave)

Jahecha "Ana" 8'43" pukukue jave ha upepe ñamombyta. Upéi ñañombyaty aty'ipe (ñañeha'ä jahupytu 3 peve téra ani ohasa 6)

Jajepy'amongeta mba'éichapa ñamboambuekuaa ipaha - Moköihape

Atýpe (20 aravo'i jave): jajepy'amongeta mba'éichapa ikatu ñamoambue Ana paha ha jaiporavo peteiva, upeva'erä ñaporandukuaa ko'ä mba'e: péichapa ñande rekove aça rupi; oikópa ko'ä mba'e ñande mbo'ehaó rupi, ñande róga, mavamáva rehepa oiko jepi ko'ä mba'e.

Ñañeha'ä ñamoha'ängä paha jaiporavova'ekue, ndaipukuieteva erä, ani ohasa 3 aravo'i. Jahasa tenondépe ha ñamoha'ängä paha aty oiporavova'ekue (30 aravo'i jave)

Ipahaitépe jajepy'emongeta jey - Mbohapyhápe

Jahecha mba'éichapa opa añete pe cortometraje. Aty guasúpe ñañomongeta ha ñamojoavy umi paha ñamoha'angava'ekue cortometraje paha rehe.

Upe rire, ñambohosa ojupe marandu ikatu haçuáicha opa ko'ä mba'e vai oikóva mitakuña'i ha mitakuñakuéra rehe.

Ikatu ñamba'apo péicha avei

Ñamyesia'i jahávo cortometraje "Ana"

Pateihápe (20 aravo'i jave)

Ñambohosa cortometraje ha ñamombyta 2'40" pe.

Ñañomongeta ko'ä porandu rupive: mba'érepa Ana hyge guasúne ra'e, oipotánepara'e Juan hyge guasu, ikatúnepa oiko oñondive Ana hyge guasu'ýre, mba'éichapa ikatúne ojapo hikuái ani hyge guasu "Ana".

Mba'epa oiko jepi mbo'ehao rupi mitakuña hyge guasu sapy'áramo ha hogapýpe, iñirünguéra ndive avei.

Ikatu ñanepytvö ko'ä mba'e: mitakuña hyge guasúramo, mba'epa he'ise machismo, mitä sexualidad rehe, adolescencia ha juventud, género.

Moköihape

Ñambohosa jey cortometraje ha ñamombyta 8' 43" pe

Ñañomongeta jey ko'ä porandu rupive: mba'érepa Ana hi'otu ha okyhyje omombe'u hagua oikóva hese, mba'érepa Ana sy odefende ipadrástrope, pe Anáre ojapóva ipadrástrope ha'e oipotágui oiko.

Ikatu ñañe'ë ko'ä mba'e rehe: mba'embá eichagua mba'e vaipa ojejapo géneroha kuña rehe, araka'epa ñañe'ë umi mba'e vai oikóva opapýpe.

Mbohapyhápe

Ñambohosa cortometraje ipaha peve

Ñañomongeta jey ko'ä porandu rupive: mávapepa ikatu jajerure ñanepytvö haçua jaikuáramo oikoha Anape ojehuhácha; oípa Paraguaype Ley oñangarekóva ani oiko haçua ko'ä mba'e vai género rehe.

Ikatu ñañe'ë ko'ä mba'e rehe: mba'epa ikatu jajapo oñondive ko'ä mba'e vai opa haçua, moopa ikatu jajerure ñanepytvö haçua: Ley 1600; Código de la niñez y la adolescencia, mba'epa jajapóva'erä ko'ä mba'e renondépe, mba'epa ikatu ha ikatu'ýva jajapo, moopa jahava'erä upeva'erä.

2/ **Mba'éichagua mba'e vai ikatu oiko género ha kuña rehe avei**

Umi oikóva mava rehe oñenupáramo, oñemyañaramo, ojechapýramo téra ojeipurúramo arma téra oimerae mba'e ojejháei haçua opavavé rehe. Heta jey oí kakuua ojapóva ko'ä mba'e omyatytó haçuáicha ñandeko mitä, mitakuña'i, mitakuimbá'e ha

mitärusukuérape avei ha upéva ndaupeichahína, héra Violencia física:

Umi mba'e oikóva máva rehe ndaháei katuete ombyai haçuáicha hete, ha katu oí ambue mba'e ikatuhí ojáhí mava tembiandu rehe, oñeamenásáramo, ojejá'o vaíramo ambue rendondépe, oñené'eváíramo máva rehe, avei mbaretépe oñenembotýramo kotýpe avavéichagua ndive oñene'ë haçua, oje'e Violencia psicológica téra emocionalha

Umi oikóva máva rehe ndojaposeíramo téra ndojopotáiramo ojejapo hese oimerae mba'e isexualidad téra katu ojeipuru isexualidad igustope'ý taha eha'eva ndive ha oímeraeva hendiápe, ojehero Violencia sexual.

Péva he'ise, ojeguerékóramo opáichagua sexo mbarete rupive, ojepokukáramo mbaretépe ambue rete rehe téra ojeporomonge'e ojeguerekoségui sexonte, mbaretépe ojeikóramo ndoiekoséíramo avave ndive téra mbaretépe oporomomendaséramo téra mitáme omomendaseva, mbaretépe opororoprotisúseva ha omembuaséva kuñame avei ha opa mba'éichagua ombyakuaáva máva isexualidadpe. Ko'ä mba'e Ley rupive ikatu ojehechakuaahina.

Umi oikóva mava rehe ndojejháíramo oikuua mboy pirapirépa téra mba'epa ojegueroko oñondive. Avei oiko ndojekuuakáramo mba'éichapa ojeipuru pirapire oikéva ojoapýtepe, ndojejháíramo kuñame ombo'apo omba'aposéramo, téra katu oñemomba'apo ha ndojepagái ichupe upévare. Ndoñembohásáramo mitáme çuarä hembi' u repyrá ha mba'e, péva Violencia económica.

Umi oikóva umi institucionha rupi imotenodehára ipu'aka mbaretépe umi oíva ipoguýpe. Ko'ä mba'e ikatu jajuhu mbo'ehao, hospital, policía, juzgado ha umi empresa privadakuéra rupi, péva Violencia institucional.

Umi mba'embá'e ñande rete oguerekóva (anatómica, fisiológica, hormonales, ha mba'e) ojehaukáva mba'éichapa kuña ha kuimba'e, péva ojehero, Sexo.

Mba'éguiipa ñañe'ë ja'érö Violencia doméstica o intrafamiliar

Oimeraë mba'e ojejapóva oñembyai téra oñembohás'asya haçua kuña ha kuimba'e físico, sexual ha psicológico avei. Ko'ä mba'e ojehechakuaa oikoha opapýpe, kichihakuéra, oikóva oñondive omendáva'ýre apytépe ha umi ojopiva'ekue avei.

Umi máva apytépe oí kuñakuéra oñandúva iména, téra iconcubino voi ombohás'asya ichupe. Péicha avei, jajuhu mitakuña'i, mitä'i, mitakuña'i ha mitakuimbá'e, iguagui ha itujáva. Ko'ä mba'e ikatu oiko opáichagua clase social rupi.

Ndahi'aréi oñeimoo'ë gueteri péichanteva'erä voi ko'ä mba'e, oikonteva'erä voi ha oikóramo ogapypeguá mba'entehá, upévare noñedenunsíava ha nonpenalisaí upévare.

Ko'áca tuicha iñambue upéva ha katu upéchaverö oí omo'áva ko'äichagua mba'e, upévare oí heta kuña ohasa'asya gueteri ha omanóva upe haguére.

Ley 1600/00 "Ley contra la violencia Doméstica" oí oñangareko haçua kuña rekove rene haguá oiko guasu ha upáichagua mba'e.

Mba'asy oñembohásáva relación sexual rupive ha mba'epa oguero hapykuéri umiva VIH ha Sida.

- Oikumbyva'erä iñidentidad de género ha mba'epa ha'e kuñáramo téra kumba'éramo.

- Oñomongetava'erä hogayguakuéra ndive sexualidad rehe.

- Ohechaukakaava'erä mborayu opaichante, natekotévei relación sexual añómente.

- Ohechaukakaava'erä mba'éichapa oñenandu oguerekóramo hendiávega, mooitepevá ikatu isexualidadpe oho, oñené'va'erä oñondive mba'éichapa ojeipuru condón, mba'epa ojapóva'erä hikuái ani hyge guasu ha upáichagua mba'e.

Mba'epa oiko mitakuñakuéra hyge guasúramo

Ñane retáme, petei po mitakuñagui (15gui 19peve) hyge guasu, upéva 10,2% he'í hyge guasuhague petei téra hetave jey. Ojekua Encuesta Nacional de Demografía y Salud Sexual y Reproductiva del Centro Paraguayo de Estudios de Población rupive.

Ko mba'e oiko noñemomarandúigui hendiápe porä ichupekuéra. Hetaichagua oñel, upévare pe oñemomaranduháicha religiónpe ha pe doble moral nohái oikuua porä mba'epa añete educación sexual he'ise ha katu tele, radio ha internet rupive oñemoquahé momarandu ndaha'íva ichupekuéra guará.

Mba'epa jajapóva'erä jahechá oikóramo ko'ä mba'e

Ñambyasy ningo ko'ä mba'e vaieta oikóva kuña rehe (imatakuña'i guive tuicha peve), opa rupi oiko gueteri ko'ä mba'e ha ñande rekohá imachístava ko'ägaite peve he'i oikonteva'erä voiha.

Ko'ä mba'e oikóva ko tuicha ñande mondýi ha upéva ñande rejá jepi pytu'yre ha ndaikatúi pya'e jajapo mba'eve jahechávo umi ojapóva ko'ä mba'e, ñane nupáva, oñené'ë hatáva, ñanembohás'asya ha eha umi ñande rogaygua voi téra umi jaikuua poráva ha jahayhúva.

3/ **Mba'epa jajapóva'erä ko'ä mba'e vai renondépe**

Oikóro ko'ä mba'e, ndajaikuai mba'epa jajapóva'erä

Upévare tekotéve jaikuua porä ko'ä mba'e ikatu haguáicha ñanangareko ñandejehe voi ha ñamýi hendiápe porä oikóramo ñande rehe a máva oikotévea oñepytvö.

Ko'ä mba'epa jajapóva'erä katuete

● Ehenói 911pe, emombe'u nde réra ha moöpa reiko ha moöitípa reime upe aja.

● Esé nde róga téra reimehágui, ikatúramo egueraha nde cédula nendive, ejerure nde vecinokuérape tandeipytyvö oguahé aja policía. Oíramo nde pehenguekuéra, ne membykuéra téra ambueva ikatua'eräichagua oñenviolenta, pesémba okápe.

● Emombe'u nde vecinokuérape téra ambue rogayguakuéra mba'epa ojehu ndeve ha mba'epa eñenandu, upe rire eikotévehá testigo rehe.

● Ojekuaarö nde retére moretón, oñekiytipahague, eñekaráipahague, nde rugupáro, pya'e eñoháva'erä Hospital téra Centro de Salud hi'açuivéva ndehegui. Emombe'u porä mba'epa ojehu ndeve kuri, aníke etíti, ha'ekuera oñenipytvö haçua. Ojeháiva upépe ikatu reikotéve edenuncia haçua.

● Efotografiauha umi mba'e nde rete rehe ojejapóva ekue, ikatu nde celular téra nde rapicha mba'e guive téra katu cámara fotografica guive avei. Nde rete ikatu okuera ha reikotévea ehechauka mba'epa oiko nde rehe kuri edenunsiakuévo.

● Eñongatúkena umi kutia oñeme'eva'ekue ndéve, receta, diagnóstico médico ha recibo poha ejoguava'ekuégui.

● Ha katu mbaretépe ejeipyhyra'e egueroko haçua sexo, aníke ejahu ni ejohái moövete nde retégu, katue ningo ejoheiséva'erä, ha katu eñehá'a'ëpyta upéicha sapy'a eguañé aja hospitálpe, emombe'u porä upépe etí'yre mba'epa oiko nde rehe kuri, ojeháiva upépe eipurúta edenunsiha haçua.

● Opáichante iporäva'erä ejerure petei nde rogaygua, nde rapicha téra nde vecinope oñepytvö haçua ko'ä mba'e.

● Ejerurékena eñepytvöy haguá.